

УДК 343.2.01

Козич Ігор Васильович –

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права
Навчально-наукового юридичного інституту
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»

Ihor V. Kozych –

candidate of juridical sciences, associate professor,
assistant professor at the department of criminal law of
Educational-Scientific Institute of Law,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(57 Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

Ефективне функціонування політичної системи кримінально-правової політики в умовах глобалізаційних процесів

В статті автор зазначає, що глобалізація, не зважаючи на всі позитивні аспекти, водночас призводить до великої кількості негативних наслідків, суттєво впливає на злочинність. У зв'язку з цим, актуальними видаються дослідження впливу глобалізаційних процесів на формування та розвиток кримінально-правової політики та, як наслідок, забезпечення ефективного функціонування політичної системи у цій сфері.

Ключові слова: кримінально-правова політика, політична система, глобалізація.

В статье автор отмечает, что глобализация, несмотря на все положительные аспекты, в то же время приводит к большому количеству негативных последствий, существенно влияет на преступность. В связи с этим, актуальными представляются исследования влияния глобализационных процессов на формирование и развитие уголовно-правовой политики и, как следствие, обеспечения эффективного функционирования политической системы в этой сфере.

Ключевые слова: уголовно-правовая политика, политическая система, глобализация.

I.V. Kozych Effective Functioning of Political System of Criminal Law Policy within Globalization Processes

The author notes that the positive global changes at the same time pose serious problems for peace and justice. From the point of view of criminogenic factors, globalization, despite all the positive aspects, at the same time leads to a large number of negative consequences, has a significant impact on crime. In this regard, studies of the impact of globalization processes on the formulation and development of criminal policy and, as a consequence, the effective functioning of the political system in this field, are relevant.

Unprecedented openness in trade, finance, transportation and communications has created economic growth and prosperity in many countries. At the same time, globalization is also creating opportunities for the increasing prosperity of illicit trade. Just as there are direct links between technological progress and economic liberalization, the removal of barriers to international trade in goods and the free movement of funds also facilitate illicit trade. Organized crime is diversified, globalized at the same time as all other processes, and reaches a macroeconomic scale: illicit goods are made on one continent, transported across another, and sold on another. Such crime stimulates corruption, infiltration of illegal business into politics, and thus significantly impedes the development of society.

In modern conditions, one of the main tasks of mankind is that globalization in various spheres of society does not become a source of additional conflict situations, does not increase tensions in the world, because the modern world and so full of risks, dangers, threats and mistrust. And if globalization itself becomes as much of a global threat as the environmental global problem or the problem of relations between prosperous industrialized countries and the rest of the world, the situation in the world will become even more acute.

The political system of criminal policy must adapt to the global demands of modern times by finding new forms and mechanisms for the exercise of its functions. First and foremost, attention should be paid to transnational organized crime, as well as the rapid development of IT, which cannot but affect the crime itself and the ways to minimize it. Particularly noteworthy are the tendencies towards regionalization of the political system, which at present leads to the formation of separatist attitudes.

Keywords: criminal policy, political system, globalization.

Постановка проблеми. У сучасному інформаційно-технологічному суспільстві глобалізація торкається фактично кожної сфери суспільного життя. Не винятком є й кримінально-правова політика, де ці процеси розвиваються доволі інтенсивно внаслідок створення транснаціональних злочинних організацій, формування світових економічних ринків і т.п. Такі фактори приводять до виходу проблем протидії злочинності засобами кримінального права за рамки національної політичної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті розробки проблем політики в сфері протидії злочинності та її окремих сфер (кримінально-правової політики зокрема) заслуговують уваги праці М.А. Беляєва, В.І. Борисова, С.С. Босхолова, П.С. Дагеля, І.О. Коробєєва, А.А. Митрофанова, Г.М. Міньковського, Ю.А.Пономаренка, Н.А.Савінової, В.Я.Тация, В.О.Тулякова, П.Л. Фріса та ін. У рамках дотичних правових, економіко-соціологічних та політологічних досліджень впливу глобалізаційних процесів на політичну систему варто відмітити праці таких вчених, як О.Г.Білорус, Ю.В.Баулін, Н.А.Вінникова, Л.М.Герасіна, Р.О.Запорожченко, Ю.Г.Кальниш, М.І.Панов, В.А.Рєбкало, І.А.Руденко, С.А.Скриль, В.І.Шакун та ін.

Питання ефективності законодавства з питань регулювання діяльності політичних інститутів розглядалися, зокрема, у працях В. Авер'янова, О. Андрійко, С. Дубенко, Л. Кривенко, Є. Кубка, Н. Нижник, Ю. Тихомирова, В. Цветкова та інших.

Невирішені раніше проблеми. Глобальні зміни, що з одного боку піднімають світ сьогодні, створюють серйозні проблеми для забезпечення миру та справедливості. Тому з точки зору криміногенних факторів, глобалізація, не зважаючи на всі позитивні аспекти, водночас призводить до великої кількості негативних наслідків, суттєво впливає на злочинність. У зв'язку з цим, актуальними

видаються дослідження впливу глобалізаційних процесів на формування та розвиток кримінально-правової політики та, як наслідок, забезпечення ефективного функціонування політичної системи у цій сфері.

Метою даної публікації є виявлення особливостей трансформації політичної системи кримінально-правової політики в умовах стрімкого розвитку глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу.

Глобалізація, хоча й вважається відносно новим явищем, відбувається протягом тисячоліть. Глобалізація існувала протягом всієї історії людства, з своїми періодами експансії, а також сповільнення. Наприклад, Римська імперія впродовж тривалого часу поширювала свої економічні та управлінські системи у Стародавньому світі. Аналогічно, торговельні комунікації Великого шовкового шляху зв'язували Китай, Середню Азію, Середній Схід та Європу та представляли ще одну хвилю глобалізації. Європейські країни здійснювали значні інвестиції за кордон ще за десятиліття до Першої світової війни, що спонукало деяких економістів називати довоєнний період золотим віком глобалізації. XXI століття є свідком як занепаду, так і стрімкого відновлення глобалізаційних процесів – після терористичної атаки 11 вересня 2001 року в США світові фондові ринки «впали», але стрімко відновилися за декілька наступних років.

Глобалізація (лат. globus, globi – сфера, глобус) – процеси розширеного інтегрування всесвітніх економічних процесів у національне регулювання, для яких характерна вільна торгівля і вільний обіг капіталу. Термін "глобалізація" вперше з'явився в 1983 році в журналі "Harvard Business Review", автор - професор Теодор Левітт.

Закон традиційно є і був прерогативою національних держав, населення дотримується правових норм, що є чинними в кожній конкретній державі. На відміну від цього, міжнародне право тривалий час було порівняно

слабким, не маючи ефективних впливів на національні системи права. Але глобалізація змінює контури закону та створює нові глобальні правові інститути та норми. Зокрема, міжнародний кримінальний суд створений для притягнення до відповідальності публічних злочинців на основі забезпечення охорони загальнолюдських цінностей; міждержавне конвенційне (договірне) співробітництво все більше дозволяє віддавати до суду міжнародних злочинців. Бізнес-закон глобалізується найшвидше, оскільки країни погоджуються із стандартним регулюванням, правилами та юридичною практикою. Дипломати та юристи створюють міжнародні правила щодо банкрутства, інтелектуальної власності, банківських процедур та багатьох інших сфер корпоративного права. У відповідь на цю інтернаціоналізацію, і для того, щоб обслуговувати гігантські, транснаціональні компанії, юридичні фірми глобалізують свою практику. Найбільші фірми зливаються, створюючи мегаполіси з кількома тисячами професіоналів у десятках країн [1].

С.А.Скриль зазначає, що у ХХІ столітті міжнародне співтовариство перетворилося на самоорганізаційну систему, яка має деякі ознаки:

1) міжнародний правопорядок характеризується нестабільністю та збільшенням кількості етнічних, релігійних, соціально-політичних конфліктів, що розповсюджуються з периферійних до інших країн.

2) загальні імперативні норми міжнародного права (*jus cogens*) охоплюють усе меншу сферу регулювання та коло суб'єктів (держав). Міжнародний правопорядок розділяється на дві системи: легальну (засновану на принципах міжнародного права, установлених Статутом ООН, Декларацією про принципи міжнародного права 1970 р., Заключним Актом НБСЄ 1975 р.) та нелегальну (засновану на звичаях міжетнічного та міжрелігійного спілкування).

По-третє, універсальні міжнародні організації (насамперед, Організація Об'єднаних Націй) втрачають вплив на міжнародні політичні процеси. Міжнародна відповідальність, не маючи кодифікованого характеру та легітимних механізмів, перетворюється на фіктивний інститут.

По-четверте, публічна влада в периферійних державах втрачає здатність забезпечувати сталий політичний розвиток без застосування збройних сил. Внутрішні військові конфлікти все частіше стають невід'ємною складовою частиною політичної боротьби.

По-п'яте, постсоціалістичні країни в системі світового правопорядку розділилися на дві групи, про-західної та проросійської орієнтації. Якщо країни прозахідної (центральної та східної європейської) групи майже повністю знаходяться у фокусі геополітичних інтересів Європейського Союзу та США й дотримуються *jus cogens*, то країни другої групи підтримують міждержавний локальний квазіпорядок із застосуванням політичних та звичаєвих інструментів [2, с.37].

За минулу чверть століття (а саме, з кінця "холодна війна"), глобальне регулювання відносин не встигає за стрімкими процесами глобалізації. Безпрецедентна відкритість у торгівлі, фінансах, транспортуванні та комунікаціях створила в багатьох державах економічне зростання і підвищення благополуччя. Водночас глобалізація також призводить до створення можливостей для все більшого процвітання незаконного товарообігу. Подібно до того, як існують прямі зв'язки між технологічним прогресом та економічною лібералізацією, усунення бар'єрів для міжнародної торгівлі товарами та вільного руху коштів так само полегшують незаконну торгівлю. Організована злочинність диверсифікується, глобалізується водночас з усіма іншими процесами, і досягає макроекономічних масштабів: незаконні товари виготовляються на одному континенті, транспортуються через інший, а реалізуються на третьому. Така злочинність стимулює корупцію, інфільтрацію незаконного бізнесу в політику, і тим самим суттєво гальмує розвиток суспільства [детальніше див. 3].

Незаконні торгівельні операції, тінізація економіки [4] процвітають паралельно з стрімкими технологічними досягненнями в галузі транспорту та телекомунікацій, які сприяють вільному руху товарів, послуг, грошей та людей. Транснаціональна організована злочинність внаслідок глобалізації має доступ до найсучасніших технологій для транспортування незаконних товарів, а також використання

складних кібер-операцій для відмивання грошей та фінансових операцій. На основі наявних кримінологічних досліджень, транснаціональна організована злочинність на сучасному етапі становить приблизно 15 % світового ВВП.

Однак не слід забувати, що глобалізаційні процеси впливають не тільки на трансформацію злочинного середовища і появу «нових» глобалізованих злочинних діянь [5]. Видозмінюється і політична система, як не може не реагувати на відповідний світовий розвиток.

І.А.Руденко вважає, що сучасні політичні системи по-різному сприймають процес глобалізації взагалі як існуючу об'єктивну реальність: більш глобалізованими є країни, які досягли високого рівня економічного розвитку, оскільки політичні інститути відстають від економіки, яка в багатьох державах переросла національні рамки і потребує наднаціонального планування. Важливими чинниками при цьому виступають, приміром, стан політичної культури еліт, рівень національної свідомості. Існуючі в державі різні політичні сили по-різному розуміють політичну мету й по-різному можуть її трактувати [6].

Як слушно зазначає С.А.Скриль, на сучасному етапі варто виділяти 3 спільних факторів розвитку та критеріїв зближення європейських політичних інститутів:

- 1) спільне існування в рамках європейської цивілізації;
- 2) створення уніфікованих нормативів політичної діяльності на єдиному європейському просторі;
- 3) активізація діяльності міжнародних організацій та транснаціональних компаній [6, с.99-100].

В той же час, автор говорить про регіоналізацію, сутність якої полягає в переміщенні центру прийняття політичних рішень на рівень регіонів. Як наслідок – поглиблення демократизації суспільства, з однієї сторони, посилення сепаратистських настроїв, – з іншої [7, с.100-101].

Водночас, ефект зростання бідності та нерівності в доходах для багатьох людей в усьому світі призводить до того, що вони починають займатися злочинною діяльністю, в основному через відсутність можливостей самореалізації та вкрай нерівний розподіл коштів. Іноді бажання переїхати до іншої країни

підживлюється катастрофою, іноді війною, іноді голодом, інколи економікою, а також іншими факторами. Оскільки світ стає все більш взаємопов'язаним, люди, природно, також шукають більше можливостей для переселення, в тому числі і незаконними способами.

Крім того, слід звертати увагу і на глобальну фінансову систему, що з 80-х років пройшла широке дерегулювання, що полегшує процеси відмивання грошей. Хоча злочинні організації займаються різними групами злочинів, існує єдиний загальний фактор: кожна з них повинна віднайти спосіб приховати свої незаконні гроші. Глобальна фінансова дерегуляція дозволяє «відмити» гроші шляхом розміщення та інтеграції в законну фінансову систему. Таким чином, протидія операціям з відмивання злочинних коштів, що суттєво зросли та диверсифікувалися завдяки глобалізаційним процесам, вважається одним із ключових елементів боротьби з організованою злочинністю у всьому світі. Однак протидія цим операціям є складною: глобалізація створила унікальний в історичному сенсі рівень співробітництва, а розвиток інформаційних технологій суттєво полегшує діяльність в т.ч. злочинних організацій. Навіть якщо є можливість визначити напрям руху злочинних коштів, у багатьох випадках важко довести кримінальні зв'язки.

Висновки. Таким чином, в сучасних умовах одне з основних завдань людства полягає в тому, щоб глобалізація в різних сферах життя суспільства не стала джерелом додаткових конфліктних ситуацій, не посилювала напруженість в світі, оскільки сучасний світ і так сповнений ризику, небезпек, загроз і недовіри. І якщо глобалізація сама по собі стане такою ж загальносвітовою загрозою, як і екологічна глобальна проблема чи проблема взаємин між благополучними індустріально-розвиненими країнами та рештою світу, то ситуація в світі ще більш загостриться.

Політична система кримінально-правової політики повинна адаптуватися до глобальних вимог сучасності шляхом пошуку нових форм і механізмів реалізації своїх функцій. В першу чергу, слід звертати увагу на транснаціональну організовану злочинність, а також на стрімкий розвиток ІТ, що не може не позначитися і на самій злочинності, так і на способах її мінімізації. Особливої уваги заслуговують і тенденції до

регіоналізації політичної системи, що на сучасному етапі призводить до формування сепаратистських настроїв.

Список використаних джерел:

1. The globalization of crime: a transnational organized crime threat assessment. United Nations Office on Drugs and Crime Report. Vienna, 2010. 314 p.
2. Скриль С.А. Політичні системи в глобальному суспільстві. *Науковий журнал «Політикус»*. Випуск 1. 2017. С.33-38.
3. Панов М.І. Глобалізаційні процеси та їх вплив на стан і розвиток кримінального права. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації*: матеріали міжнар.наук.-практ.конф., 12-13 жовтня 2017 р. Харків, 2017. 560 с. С.18-25.
4. Шакун В.І. Тіньова економіка як об'єкт кримінології. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації*: матеріали міжнар.наук.-практ.конф., 12-13 жовтня 2017 р. Харків, 2017. 560 с. – С.37-41.
5. Баулін Ю.В. Виклики «нової злочинності» та проблеми кримінального права в умовах глобалізації. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації*: матеріали міжнар.наук.-практ.конф., 12-13 жовтня 2017 р. Харків, 2017. 560 с. С.25-28.
6. Руденко І.А. Вплив глобалізаційних процесів на політичну систему сучасного суспільства: український вимір. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія „Питання політології”*, № 1007, 2012. С.211-215.
7. Скриль С. А. Правове регулювання інститутів політичної системи в умовах глобалізації (на прикладі держав ЄС та України). *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 53. С.97-103.

References:

1. The globalization of crime: a transnational organized crime threat assessment. United Nations Office on Drugs and Crime Report. Vienna, 2010. 314 p.
2. Skryl S.A. Politychni systemy v hlobalnomu suspilstvi. *Naukovyi zhurnal "Politykus"*. Vypusk 1. 2017. S.33-38.
3. Panov M.I. Hlobalizatsiini protsesy ta yikh vplyv na stan i rozvytok kryminalnoho prava. *Kryminalno-pravove zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii*: materialy mizhnar.nauk.-prakt.konf., 12-13 zhovtnia 2017 r. Kharkiv, 2017. 560 s. S.18-25.
4. Shakun V.I. Tinova ekonomika yak ob'iekt kryminolohii. *Kryminalno-pravove zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii*: materialy mizhnar.nauk.-prakt.konf., 12-13 zhovtnia 2017 r. Kharkiv, 2017. 560 s. – S.37-41.
5. Baulin Yu.V. Vyklyky "novoї zlochynnosti" ta problemy kryminalnoho prava v umovakh hlobalizatsii. *Kryminalno-pravove zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii*: materialy mizhnar.nauk.-prakt.konf., 12-13 zhovtnia 2017 r. Kharkiv, 2017. 560 s. S.25-28.
6. Rudenko I.A. Vplyv hlobalizatsiinyi protsesiv na politychnu systemu suchasnoho suspilstva: ukraïnskyi vymir. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina, seriia „Pytannia politolohii”*, № 1007, 2012. S.211-215.
7. Skryl S. A. Pravove rehuliuвання instytutiv politychnoi systemy v umovakh hlobalizatsii (na prykladi derzhav YeS ta Ukrainy). *Aktualni problemy polityky*. 2014. Vyp. 53. S.97-103.